

WHAT'S IN A NAME ?

Sylvia Sroka

Inleiding

Toen Prins Laurent en Prinses Claire onlangs de geboorte aankondigden van hun tweeling, werd in heel België met spanning uitgekeken naar de namen die de prinselijke ouders zouden kiezen voor hun zontjes. De naam is dan ook het belangrijkste element om een persoon te identificeren. Door het dragen van een naam onderscheidt een persoon zich in de samenleving van anderen : zowel door de familienaam als door de voornaam.

De familienaam

Onze familienaam kunnen we niet zelf kiezen¹. "Familienaam" betekent, dat de naam aangeeft tot welke familie iemand behoort, en het is dan ook logisch dat de familienaam wordt verkregen op grond van de afstamming².

De wettelijke regels

In de meeste gevallen draagt het kind de naam van zijn vader. Dit is zo wanneer de afstamming van vaders- en moederszijde tegelijk komt vast te staan, wat normalerwijze steeds het geval is bij kinderen die geboren worden binnen het huwelijk tussen man en vrouw.

Ook het kind van wie de afstamming alleen langs vaderszijde vaststaat, draagt de naam van zijn vader, wat heel uitzonderlijk het geval kan zijn wanneer de moeder anoniem bevalt. Het kind van wie de afstamming alleen langs moederszijde gevestigd is, draagt de naam van zijn moeder (bijvoorbeeld het kind van een ongehuwde moeder dat niet door de vader erkend werd; of ook het kind van een gehuwde moeder die ten aanzien van haar echtgenoot een geslaagde betwisting van het vaderschap doorvoerde). Wanneer de afstamming van moederszijde maar komt vast te staan na de afstamming van vaderszijde, blijft het kind evenwel de naam van de vader dragen.

Andersom, wanneer de afstamming van vaderszijde komt vast te staan nadat de afstamming van moederszijde al was gevestigd, blijft het kind normaal de naam van de moeder dragen, om de stabiliteit van de familienaam te waarborgen.

Wanneer tot slot een nieuwe vaderlijke afstamming in de plaats komt van een vorige, krijgt het kind de naam van de moeder (bijvoorbeeld : de echtgenoot wordt geacht vader te zijn van het binnen het huwelijk geboren kind; blijkt dat de echtgenoot niet de vader is, en vaderschap wordt vastgesteld ten aanzien van een andere man). In zulk geval is wel voorzien in een eenvoudige manier van naamswijziging via een verklaring voor de ambtenaar van de burgerlijke stand, die door beide ouders samen dient te gebeuren binnen één jaar nadat de

¹ Uitzondering op deze regel is het geval van een vondeling, waar de naam wordt gegeven door de ambtenaar van de burgerlijke stand aan wie het kind wordt afgegeven. In zulk geval worden aan het kind meestal twee voornamen gegeven, waarvan de laatste als familienaam dient.

² De afstammingsregels worden bepaald in het Burgerlijk Wetboek en werden reeds geschetst in de bijdrage over holebi-ouders, zodat ze hier niet worden herhaald.

nieuwe afstamming langs vaderszijde kwam vast te staan en alleszins voor de meerderjarigheid of ontvoogding van het kind³.

En wat bij adoptie?

Bij adoptie dient een onderscheid gemaakt te worden tussen de volle adoptie en de gewone adoptie. Bij **volle adoptie** is er een volledige gelijkstelling van het adoptiekind met een kind dat geboren is uit de adoptieouder (de adoptant). De adoptieve afstammingsband heeft volstrekt dezelfde gevolgen als een gewone afstammingsband, zodat het kind de naam van de adoptant of van de adopterende man krijgt. Volle adoptie door een vrouw van het kind of het adoptief kind van haar echtgenoot of de persoon met wie zij samenwoont, brengt geen wijziging mee in de naam van het kind.

Bij **gewone adoptie** is er ook een gelijkstelling met een gewone afstammingsband in de verhouding tussen het kind en zijn adoptieouder, maar blijft het adoptiekind tegelijkertijd nog behoren tot zijn oorspronkelijke familie. Verder strekt de verwantschapsband in de adoptieve familie zich niet verder uit dan de eerste graad, dit wil zeggen dat het adoptiekind niet het kleinkind zal zijn van de ouders van de adoptant, noch de broer of zus van de kinderen van de adoptant. Dat verklaart waarom er, in het bijzonder met betrekking tot de naamgeving, een meer uitgebreide regelgeving bestaat voor deze adoptiesoort⁴.

Door gewone adoptie krijgt het geadopteerd kind in principe de naam van zijn adoptant, of, bij gelijktijdige adoptie door twee echtgenoten of samenwonenden, die van de man. Eventueel kan men aan de rechtbank vragen dat het kind zijn naam behoudt, voorafgegaan of gevolgd door die van de adoptant of de adopterende man⁵. Hiervoor is de toestemming vereist van de adoptant(en) en van de personen die moeten toestemmen met de adoptie van het minderjarig kind. Als het kind ouder is dan twaalf jaar, moet ook het kind toestemming geven. Als tussen partijen geen akkoord kan worden bereikt beslist de rechtbank, in het belang van het kind.

Indien een man het adoptief kind van zijn echtgenote of van de persoon met wie hij samenwoont adopteert of in het geval van een nieuwe adoptie na het overlijden van de vroegere adoptieouder(s), krijgt het kind de naam van de nieuwe adoptant of van de nieuwe adopterende man.

Indien de naam van de geadopteerde bij de vorige adoptie vervangen werd door die van de adoptant, kunnen partijen de rechtbank vragen dat de nieuwe naam van het kind samengesteld zal zijn uit de naam die hij bij die vorige adoptie heeft gekregen, voorafgegaan of gevolgd door die van de nieuwe adoptant of van de nieuwe adopterende man.

Indien, bij de vorige adoptie, de naam van de adoptant aan die van het kind toegevoegd werd, kunnen de partijen de rechtbank vragen dat de naam van het kind voortaan samengesteld zal zijn uit de oorspronkelijke naam van deze laatste of de naam van de vorige adoptant,

³ P. SENAEVE, *Compendium van het Personen- en Familierecht. Boekdeel 1 : Personenrecht*, Acco Leuven 1997, 91.

⁴ Artikel 353-1 tot en met 353-6 Burgerlijk Wetboek.

⁵ Ingeval de geadopteerde en de adoptant of de adopterende man dezelfde naam hebben, wordt de naam van de geadopteerde natuurlijk niet gewijzigd.

voorafgegaan of gevolgd door die van de nieuwe adoptant of van de nieuwe adopterende man⁶.

Het kind dat vóór een vorige adoptie, dezelfde naam droeg als de nieuwe adoptant of als de nieuwe adopterende man, verkrijgt die naam opnieuw.

Is de geadopteerde ouder dan achttien jaar, dan kunnen de partijen de rechtbank vragen dat de naam onveranderd blijft of, ingeval de geadopteerde zijn naam bij een vorige adoptie heeft behouden, dat deze naam kan voorafgegaan of gevolgd worden door die van de nieuwe adoptant of van de nieuwe adopterende man.

De naamsverandering van het geadopteerde kind als gevolg van de adoptie, geldt mede voor diens afstammelingen, zelfs indien deze geboren zijn vóór de adoptie. De afstammelingen in de eerste graad ouder dan achttien jaar kunnen evenwel via een gerechtelijke procedure verklaren hun naam voor zichzelf en voor hun afstammelingen te behouden.

De invloed van het huwelijk op de familienaam

Bij het huwelijk behouden beide echtgenoten de naam die zij hebben op grond van hun afstamming : het huwelijk wijzigt die namen niet. Elk van de echtgenoten heeft wel het recht om in het privé-leven de familienaam van de ander te gebruiken, maar is daartoe niet verplicht. In feite komt het erop neer dat de vrouw het recht heeft om de naam van de man aan te nemen, of om een samengestelde naam te gebruiken bestaande uit beide familienamen. De man heeft het recht de naam van zijn vrouw aan zijn familienaam toe te voegen.

Bij overlijden van de andere echtgenoot blijft het gebruiksrecht bestaan, zolang de langstlevende niet opnieuw is gehuwd. Bij echtscheiding wordt de naam niet meer gebruikt, tenzij de ene ex-echtgenoot de andere uitdrukkelijk toestemming geeft (bijvoorbeeld omdat onder de naam van de ex-echtgenoot een beroep wordt uitgeoefend).

Hier wordt meteen duidelijk dat, in tegenstelling tot het gebruiksrecht in het privé-leven, in het beroepsleven het gebruik van de naam van de echtgenoot niet vrij is. Om de naam van de andere echtgenoot te gebruiken in het beroepsleven (voor een handelszaak, een politiek mandaat, publicaties) moet deze uitdrukkelijk toestemming geven. Eenmaal de toestemming gegeven is, kan deze alleen om gewichtige redenen nog worden ingetrokken, en bovendien blijft het gebruiksrecht dan verder bestaan na overlijden. Na echtscheiding evenwel, geldt dezelfde regel als hierboven beschreven.

En als ik nu niet tevreden ben met mijn familienaam?

Omdat de familienaam precies tot doel heeft alle leden van eenzelfde familie aan te duiden, is het uitgangspunt dat er niet van familienaam veranderd wordt. Onder strikte voorwaarden kan men echter wel een verandering van de familienaam bekomen⁷.

Het verzoek tot wijziging moet worden gericht aan de minister van justitie. Het betreft dus geen procedure voor de rechtbanken. De aanvrager moet ernstige redenen aantonen om de

⁶ Opnieuw is de instemming vereist van de adoptant(en), van het geadopteerde kind dat ouder is dan twaalf jaar en, indien het kind minder dan achttien jaar oud is, van de personen die moeten toestemmen in de adoptie.

⁷ Die mogelijkheid wordt voorzien bij Wet van 15 mei 1987 betreffende de namen en de voornamen, B.S. 10 juli 1987.

verandering te mogen vragen (bijvoorbeeld het veranderen van een belachelijk klinkende naam of de situatie waarin vaders hun naam niet via de gewone afstammingsregels aan hun kind kunnen doorgeven; denken we aan het kind waarvan eerst enkel de afstamming langs moederszijde vaststond - zie boven). De gevraagde naam mag ook geen aanleiding geven tot verwarring en mag geen schade toebrengen, noch aan de verzoeker, noch aan anderen. Om die reden hebben belanghebbenden, na publicatie van de naamsverandering in het Belgisch Staatsblad, 60 dagen de tijd om verzet aan te tekenen.

De verandering van naam geldt tot slot enkel voor de toekomst, en in principe enkel voor de persoon die erom verzocht heeft, dus niet voor zijn kinderen, tenzij dat uitdrukkelijk gevraagd werd⁸. De naamsverandering geldt anderzijds sowieso voor de kinderen van de verzoeker die geboren worden na de indiening van het verzoek (als die op grond van de gewone afstammingsregels de naam van die ouder dragen).

Tot slot kan de familienaam ook verbeterd worden, meer bepaald wanneer de familienaam op een verkeerde of op een onvolledige wijze in de akte van geboorte of een andere akte van de burgerlijke stand werd opgenomen. In dat geval moet men wel naar de burgerlijke rechtbank stappen.

Kritiek op de wettelijke regeling

Uit wat voorafgaat volgt duidelijk dat het nog steeds de regel is dat het kind de naam van de vader draagt, op enkele uitzonderingen na. Omdat meer en meer mensen van mening zijn dat deze regel zou indruisen tegen de waardigheid van de vrouw en een schending zou uitmaken van het gelijkheidsbeginsel tussen mannen en vrouwen, werden de afgelopen jaren diverse wetsvoorstellen ingediend om de regels van het Burgerlijk Wetboek met betrekking tot de naamgeving aan te passen aan de noden van de hedendaagse maatschappij.

Sommige wetsvoorstellen kiezen voor het uitsluitend toekennen van de naam van de moeder als de familienaam van het kind⁹. Zij argumenteren dat dit het best aansluit bij de biologische werkelijkheid en bij de band die tussen moeder en kind bestaat. Andere kiezen voor de keuzevrijheid van de ouders, waarbij deze zouden kunnen kiezen om de familienaam van de moeder, die van de vader, of die van beide ouders door te geven¹⁰, terwijl nog andere wetsvoorstellen altijd de dubbele familienaam van vader en moeder willen toekennen¹¹. Er zijn ook voorstanders van een stelsel waarbij het kind zelf op zijn achttiende het recht heeft te kiezen tussen de familienaam van zijn vader of die van zijn moeder¹².

De vele wetsvoorstellen wijzen erop dat het debat omtrent de naamgeving alleszins op gang is gebracht. Wanneer dat tot gevolg zal hebben dat de wetgeving op de familienaam effectief zal worden gewijzigd, is echter onvoorspelbaar.

⁸ Het is mogelijk om het verzoek tot naamsverandering uitdrukkelijk uit te breiden tot de reeds geboren minderjarige kinderen die op grond van hun afstamming de naam van de verzoekende ouder dragen.

⁹ L. CROES, Stuk Kamer, nr. 168/1, 95/96; L. VAN DEN BOSSCHE, Stuk Kamer, nr. 951/1, 83/84.

¹⁰ C. DRION en F. TALHAOUI, Stuk Kamer, nr. 50-0283/001, 24 november 1999; advies nr. 14 van de Raad van de gelijke kansen voor mannen en vrouwen van 21 maart 1997 betreffende de naam van het kind; E. KLEIN, Stuk Kamer, nr. 566/1, 82/83).

¹¹ B. ANCIAUX, Stuk Senaat, nr. 112/1, BZ 1995; Stuk Senaat, nr. 1-719/1, 1996-1997 en V. VAN QUICKENBORNE, Stuk Senaat, nr. 2-196/1, 1999-2000 en S. DE BETHUNE, Stuk Senaat nr. 3-154/1, 20 augustus 2003.

¹² L. DE PAUW - DEVEEN, Stuk Senaat, nr. 671/1, 1987-1988.

De voornaam

Het tweede deel van onze naam is de voornaam. Voornamen onderscheiden familieleden van eenzelfde familie, of van families met dezelfde familienamen. In tegenstelling tot de familienaam, wordt de voornaam wel gekozen.

Beide ouders mogen samen de voornaam kiezen. Om te vermijden dat de pas bevallen moeder mee naar het gemeentehuis moet, aanvaardt men in de praktijk dat één ouder de voornaam komt aangeven. Als achteraf zou blijken dat die ouder zijn boekje te buiten ging, kan de andere ouder een procedure tot verbetering van de voornaam opstarten.

Vroeger was het keuzerecht van de ouders beperkt tot de voornamen die voorkwamen op de gebruikelijke kalenders en tot voornamen van uit de oude geschiedenis gekende personen¹³. Nu is men in beginsel vrij om te kiezen, met dien verstande dat de voornaam geen aanleiding mag geven tot verwarring. De eerste voornaam moet normalerwijze meteen duidelijk maken of het om een jongen of een meisje gaat. Absurde of aanstootgevende voornamen worden ook geweigerd, en de voornaam mag geen schade toebrengen aan derden.

Ook de voornaam kan gewijzigd worden. De wet bepaalt dat een verzoek tot voornaamswijziging enkel kan worden toegestaan als de gevraagde voornaam geen aanleiding geeft tot verwarring, en als deze geen schade toebrengt aan de verzoeker zelf of aan derden. Voor het overige geldt er een grote vrijheid en volstaat de wens van de betrokkene om een andere voornaam aan te nemen, gesteund op louter persoonlijke smaak en appreciatie.

Het verzoek tot voornaamsverandering verloopt ook via een administratieve procedure, met een verzoek tot de minister van justitie. De voornaamsverandering wordt, in tegenstelling tot de verandering van de familienaam, niet in het Belgisch Staatsblad bekend gemaakt en derden kunnen dan ook geen verzet aantekenen.

Tot slot bestaat er, net zoals bij de familienaam, ook voor de voornaam een procedure tot verbetering (bijvoorbeeld bij verkeerde inschrijving of bij miskennis van het keuzerecht van één ouder). Laten we er maar van uitgaan dat die procedure niet nodig is voor Nicolas en Aymeric.

¹³ P. SENAËVE, *Compendium van het Personen- en Familierecht. Boekdeel 1 : Personenrecht*, Acco Leuven 1997, 101.